

ХАНДИЙ

Олена Олексіївна
alkhandiy@ukr.net

к.е.н., доцент, Східноукраїнський
національний університет імені
Володимира Даля

БУРКО

Ярослав Валерійович
diplom.burko@gmail.com

к.е.н., доцент, Східноукраїнський
національний університет імені
Володимира Даля

ЗЕЛЕНЬКА

Валерія Валеріївна
zlvrlvrl@gmail.com

магістрант, Східноукраїнський
національний університет імені
Володимира Даля

УДК 338.26

НАПРЯМИ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ: ПЛАНИ ТА РЕАЛІЇ**THE ECONOMY RECOVERY DIRECTIONS OF LUHANSK REGION: PLANS AND REALITY**

У статті розглянуто стан реалізації проектів регіонального розвитку, спрямованих на досягнення цілей Стратегії розвитку Луганської області. Визначено проблеми та напрями відновлення економіки регіону в умовах постконфліктної трансформації.

В статье рассмотрено состояние реализации проектов регионального развития, направленных на достижение целей Стратегии развития Луганской области. Определены проблемы и направления восстановления экономики региона в условиях постконфликтной трансформации.

The state of realization of regional development projects aimed at achieving the goals of the Luhansk Oblast Development Strategy is considered in the article. The problems and directions of recovery of the region's economy in the context of the post-conflict transformation are determined.

Ключові слова: стратегія, відновлення, розвиток, регіон, інвестиційний клімат

Ключевые слова: стратегия, восстановление, развитие, регион, инвестиционный климат

Keywords: strategy, recovery, development, region, investment climate

ВСТУП

З початку військових дій на території Луганської та Донецької областей потреби регіонів, пріоритети розвитку, наявність ресурсів суттєво змінилися. За нових умов виживання регіонів, кризи в соціальній сфері та промисловості, руйнування виробничої інфраструктури виникає потреба визначення актуальних стратегічних напрямів та планів реалізації регіональних стратегій: відповідної мобілізації ресурсів, зміни галузевої структури та підтримки малого і середнього бізнесу.

Мобілізація ресурсів для розвитку територій в сучасних умовах полягає у залученні необхідних ресурсів з різних джерел для вирішення існуючих проблем, створення інноваційної платформи для реалізації інноваційних моделей та інструментів розвитку територій, задоволення нових потреб, які виникають під час конфлікту. Найважливішою умовою ефективного використання ресурсів, вважається, їхній раціональний розподіл та застосування, спрямоване на підви-

щення рівня життя, покращення економічного становища та інфраструктури. Питання залучення та раціонального використання ресурсів є вкрай актуальними при обмеженості та нестачі фінансових, соціально-економічних, енергетичних та інших видів ресурсів. Більшість регіонів України на сьогодні відчувають проблеми з ресурсозабезпеченням та пошуком джерел покриття дефіциту висококваліфікованих трудових, енергетичних та фінансових ресурсів, серед яких Луганська область у незадоволеності своїх потреб лідирує. За результатами моніторингу соціально-економічного розвитку регіонів України за січень-грудень 2017 р. вона знаходиться на останньому місці [1]. В роботах О. Амоші, В. Беседіна, В. Геєця, М. Диха, І. Крючкової, О. Новікової, О. Пенькової, Л. Сергєєвої, А. Сухорукова та інших розглянуто різні аспекти регіонального розвитку, проте щодня з'являються нові проблеми та виклики в процесі відновлення та розвитку територій, на яких продовжуються військові дії, що потребує постійної уваги.

МЕТА РОБОТИ полягає у визначенні проблем та

напрямів відновлення економіки Луганської області в умовах конфлікту та постконфліктної трансформації.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У роботі використано загальнонаукові методи досліджень: абстрактно-логічного аналізу, порівняння і узагальнення – для дослідження стану реалізації проєктів регіонального розвитку Луганської області та проблем відновлення економіки регіону. Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, нормативно-правові акти.

РЕЗУЛЬТАТИ

Можливості розвитку території залежать від багатьох факторів, вплив яких враховується при стратегічному та оперативному управлінні регіоном. У процесі стратегічного управління кожен регіон України розробляє Стратегію розвитку, План заходів щодо реалізації Стратегії розвитку та регіональні програми з урахуванням положень Постанови КМУ від 11 листопада 2015 р. № 932 «Про затвердження Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів». Збройний конфлікт на території Луганської області, який триває більше чотирьох років, завдав значного удару соціальній безпеці, економіці та інфраструктурі, перетворив промисловий регіон в аграрний, залишив виробників продукції без стабільних ринків збуту, а багатьох підприємців без активів. З урахуванням нових реалій сьогодення у 2016 р. була оновлена Стратегія розвитку Луганської області на період до 2020 р., для реалізації якої на першому етапі було розроблено План заходів з реалізації Стратегії розвитку Луганської області на 2017-2018 рр., на другому етапі – на 2019-2020 рр..

За підсумками 2017 р. з 99 проєктів регіонального розвитку за всіма стратегічними напрямками – «відновлення доступу до критичної інфраструктури та послуг», «підвищення спроможності місцевої влади в умовах децентралізації та інформатизації», «економічне відновлення та перехід до сталого розвитку», «створення сприятливих умов для життя та побудова миру» лише 19 виконано в повному обсязі [2]. Основними причинами невиконання є брак коштів та неспроможність підрядних організацій після укладання договору підряду виконувати роботи. Нереалізовані 81 % проєктів у 2017 р. ставлять під загрозу можливість реалізації заходів, запланованих на 2018 рік.

В умовах браку бюджетних коштів зростає актуальність залучення фінансових ресурсів з інших джерел, в тому числі від внутрішніх та зовнішніх інвесторів, отримання міжнародної допомоги. Саме завдяки приватним інвесторам та міжнародній технічній допомозі виконано 5 з 19 проєктів та ще в стадії виконання знаходяться 18 проєктів. На цей час у Луганській області працює більше 30 міжнародних організацій [3].

З 2016 р. Федеральне Міністерство економічного співробітництва та розвитку Німеччини надало 21 млн. євро на реалізацію проєкту першої цілі: «Покращення умов для надання муніципальних послуг у

містах Луганської області та надання дорадчої підтримки»;

Європейський Союз надав 7,87 млн. євро на реалізацію проєктів першої і другої цілі: «Поліпшення доступу до води в постраждалій від конфлікту громаді м. Кремінна»; «Захист і допомога внутрішньо переміщеним особам»; «Захист найуразливішого населення, постраждалого від конфлікту на Донбасі»; «Сприяння відбудові та сталому розв'язанню проблем ВПО»;

ООН надала 10 млн. дол. США на реалізацію проєкту другої цілі: «Відновлення управління та сприяння примиренню в постраждалих від кризи громадах»;

Від ПРООН надійшло 10,1 млн. дол. США на реалізацію проєкту третьої цілі: «Економічне і соціальне відновлення»;

На реалізацію проєктів четвертої цілі від Уряду Японії Луганщина отримала 1,1 млн. дол. США: «Підтримка стабілізації громад, що зазнали наслідків конфлікту на Донбасі»; Агентство США з міжнародного розвитку вклало 10,5 млн. дол. США в проєкт «Допомога ВПО, надання послуг із захисту дітей, психосоціальної підтримки та попередження гендерно-мотивованого насилля»; Шведська міжнародна агенція з розвитку і співпраці надала 3 млн. дол. США: на проєкт «Примирення громад і соціальна згуртованість населення»; Уряд Канади надав 2 млн. дол. Канади на «Удосконалення комунікації між внутрішньо переміщеними особами та громадянами, що опинилися під впливом конфлікту» тощо [4].

З початку інвестування прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) в економіку Луганської області інвестиції надходили з 35 країн світу, в т.ч. з країн ЄС – 421,9 млн. дол. США інвестицій; з інших країн світу – 19,6 млн. дол. США. Основними країнами-інвесторами є Кіпр – 367,4 млн. дол. США, Велика Британія – 23,3 млн. дол. США, Іспанія – 9,2 млн. дол. США, Польща – 5,4 млн. дол. США. Впродовж 2017 р. зростання обсягу прямих іноземних інвестицій склало 1,2 %. Обсяги капітальних інвестицій у 2017 р., освоєні підприємствами та організаціями за рахунок усіх джерел фінансування, становили 3044,6 млн. грн., що більше показників 2016 р. на 2,2 % [5].

Незважаючи на міжнародну допомогу та співпрацю, Луганщина у 2017 р. займає останнє місце в рейтингу «Інвестиційний розвиток та зовнішньоекономічна співпраця» серед регіонів України. Область посідає останнє місце за напрямом «Економічна ефективність», втративши за рік 23 позиції у рейтингу. Останню позицію область займає і за напрямком «Фінансова самодостатність», межуючи з Чернівецькою областю. Темп зростання податкового боргу за грошовими зобов'язаннями платників податків забезпечує області 6 місце, за темпом зростання доходів місцевих бюджетів – останнє 25 місце. Враховуючи сьогоденню сільськогосподарську спеціалізацію області за показниками «Індекс обсягу сільськогосподарського виробництва» та «Обсяг виробництва продукції сільського господарства у розрахунку на одну особу сільського населення», область займає 16 місце [1].

Луганщина знаходиться на останньому місці в рейтингу «Ефективність ринку праці» протягом 2015-2017 рр., на що впливають такі показники, як без-

робіття населення віком від 15 до 70 років та сума заборгованості з виплати заробітної плати. Створення нових підприємств та підтримка і розвиток підприємництва, самозайнятості дозволяють знизити рівень безробіття та підвищити рівень життя населення. Протягом 2015-2016 рр. в Україні відкрились 56 нових заводів, найбільша кількість яких зосереджена у західній та центральній Україні, проте в Луганській області почав діяти за цей період лише один [6].

Несприятливий інвестиційний клімат області, який характеризують нестабільні економічні умови роботи, правова незахищеність інвесторів, високий рівень корупції, невідновлена транспортно-логістична інфраструктура та складне транспортне сполучення, вплинули на значне зниження кількості внутрішніх та зовнішніх інвесторів. Наприклад, вибуття акціонерного капіталу нерезидентів у 2017 р. становило 2 млн. дол. США [5]. Окремі Уряди наполегливо не рекомендують своїм громадянам знаходитись та розпочинати бізнес на території Луганської та Донецької областей.

Існують різні точки зору на тривалість збройного конфлікту, серед яких є і період у 25 років. Що може врятувати Луганську область від соціально-економічної катастрофи? Лише перетворення слабких сторін – у сильні сторони. Формування нового іміджу області – перший крок у цьому напрямі і він має включати не лише асоціативні елементи, але й економічне підґрунтя. Створення індустріальних парків та вільних економічних зон підвищить інвестиційну привабливість регіону. А аграрно-сировинна спеціалізація має бути планом «Б», а не планом «А» в стратегії виживання області.

Луганська область за всіма показниками – депресивний регіон, рятування якого можливо при збільшенні кількості територій пріоритетного розвитку, збереженні податкових пільг та мораторію на перевірки. З іншого боку, представники влади вбачають у цих заходах негативні явища – зниження податкових надходжень в бюджети різних рівнів. Проте, не слід забувати, що сьогодні вирішується завдання, на жаль, не розвитку, а виживання регіону. Так, наприклад, у Білорусі на даний час функціонують шість вільних економічних зон (по одній в кожному обласному адміністративному центрі, включаючи м. Мінськ): СЕЗ «Брест» (1996), СЕЗ «Гомель-Ратон» (1998), СЕЗ «Мінськ» (1998), СЕЗ «Вітебськ» (1999), СЕЗ «Могилів» (2002), СЕЗ «Гродноінвест» (2002). Станом на 1 березня 2017 р. як резиденти ВЕЗ зареєстровані 410 компаній, на яких зайняті близько 123,5 тис. осіб [7].

В рамках плану «Б» для забезпечення стабільного фінансування області та збільшення кількості робочих місць рекомендується приділити підвищену увагу матеріально-технічній та правовій підтримці підприємців аграрного сектору, створенню аграрних кластерів, що сприятиме активізації фермерства, створенню сільськогосподарських обслуговуючих підприємств, зростанню обсягів реалізації фермерської продукції та притоку фінансування.

У Стратегії розвитку Луганської області до 2020 р. немає шансів бути реалізованою без кардинальних змін в регіональній політиці області та фінансово-економічного «дива». Згідно з методологією SMART

Спеціалізації трансформація економіки регіону має бути «побудована на можливостях, компетенціях, конкурентних чинниках і потенціалі регіону щодо досконалості у світовому та європейському ланцюжках утворення вартості, а державна підтримка зосереджується на підтримці інновацій, розвитку, який ґрунтується на знаннях, проблемах та потребах» [8].

Луганська область зберегла високий науково-технічний потенціал, до якого входять науково-виробничі підприємства, науково-виробничі об'єднання, проектні інститути, університети, які можуть стати одним з напрямів нової спеціалізації області – центром розробки ІТ технологій та підготовки ІТ фахівців. Майбутнє України неможливо без розвитку напрямку Digital у всіх сферах та участі у «4-тій промисловій революції», для якої має бути повне кадрове, технологічне та інформаційне забезпечення.

ВИСНОВКИ

Трансформаційні процеси під час та після вирішення збройного конфлікту на території Луганської області включають децентралізацію влади, зміну галузевої структури, стратегічне управління використанням внутрішніх ресурсів, міжнародну та державну підтримку відновлення постраждалих територій, застосування інструментів саморозвитку регіону, збалансований розвиток всієї території.

Для Луганської області актуальними напрямками розвитку мають стати: створення індустріальних парків та вільних економічних зон, територій пріоритетного розвитку, формування аграрних кластерів та спеціалізації на ІТ індустрії й підготовці ІТ фахівців. Досягнення цілей відновлення та розвитку регіону потребує комплексного та системного підходу, спрямованому на формування позитивного інвестиційного клімату.

Список використаних джерел

1. Аналіз соціально-економічного розвитку регіонів за січень-грудень 2017 р. // Міністерство регіонального розвитку - офіційна сторінка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minregion.gov.ua/decentralization/presentation/reytingova-otsinka-za-sichen-gruden-2017-roku/> – Назва з екрану.
2. Звіт про результати реалізації проектів регіонального розвитку, визначених Планом заходів на 2017-2018 роки щодо реалізації Стратегії розвитку Луганської області до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://loga.gov.ua/sites/default/files/collections/zvit_1.pdf – Назва з екрану.
3. Більше 30 міжнародних організацій надають допомогу Луганщині [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://loga.gov.ua/oda/press/news/bilshe_30_mizhnarodnih_organizacij_nadayut_dopomogu_luganshchini. – Назва з екрану.
4. Список проектів // Міністерство економічного розвитку і торгівлі України – офіційний портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://openaid.gov.ua/uk/projects>. – Назва з екрану.
5. Інформаційно-аналітична довідка щодо основних тенденцій економічного розвитку регіону [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://loga.gov.ua/sites/default/files/collections/dodatok_7.pdf – Назва з екрану.

6. За два последних года в Украине открыли 56 новых заводов. Карта предприятий // ТСН - офіційна сторінка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ru.tsn.ua/groshi/za-dva-poslednih-goda-v-ukraine-otkryli-56-novyh-zavodov-karta-predpriyatiy-806085.html> – Назва з екрану.

7. Свободные экономические зоны – базис восстановления инвестиционного потенциала и экономики

Украины [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vybor.ua/article/economika/svobodnye-ekonomicheskie-zony-bazis-vosstanovleniya-investicionnogo-potenciala-i-ekonomiki-ukrainy.html>. – Назва з екрану.

8. Бжуска Я. Розумна спеціалізація регіону / Бжуска Я., Пика Я. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/25853/1/65-362-366.pdf> – Назва з екрану.